

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2024-28-1-190-199>

УДК 373: 379.8+781: 159.9

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-3679-9673>

Оксана Комаровська,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ

ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОЄКТ «УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО У СВІТОВОМУ ПРОСТОРИ: ІМЕНА І ДОЛІ»: ДОСВІД КОМУНІКАЦІЇ З УЧИТЕЛЬСТВОМ

Анотація. Стаття актуалізувала проблему україноцентричного вектора мистецької освіти і формування українськості художнього мислення. Розкрито практичні науково-методичні здобутки в цьому напрямі на прикладі задуму просвітницького всеукраїнського мистецького проєкту та його всеукраїнської реалізації зі зворотним зв'язком. Метою статті окреслено здійснити рефлексію перебігу пролонгованого мистецького проєкту для вчителів закладів загальної середньої освіти в контексті україноцентричного вектора навчання мистецтва учнів. Завдання статті – систематизувати змістову динаміку просвітницького мистецького проєкту для вчительства та окреслити результативність його впровадження вчителями мистецтва за опитуванням. Застосовано методи: перманентне опитування респондентів-слухачів зазначеного циклу вебінарів україноцентричного просвітницького мистецького проєкту, спостереження за змістом комунікації в професійних спільнотах у соціальних мережах; порівняння результатів, прогнозування.

Систематизовано змістову динаміку просвітницького мистецького проєкту для вчительства – за видами мистецтва, що складають змістовий контент мистецької освітньої галузі (музика, образотворче, мистецтво архітектури, театр тощо), та музейної педагогіки, мистецтва української діаспори різних періодів. Висвітлено нагальність україноцентрованої комунікації з учительством як допомоги в утвердженні українського змісту художньої комунікації з учнями в напрямі протидії антиукраїнським технологіям інформаційної війни через мистецтво (примусове зросійщення, насильницьке формування комплексу культурної меншовартості, «вичавлювання» українськості). Окреслено результативність упровадження змісту матеріалів проєкту вчителями мистецтва на уроках. Описано динаміку ставлення вчительства до проблеми зміни стратегії змістового наповнення мистецької освіти після лютого 2022 року: від розгубленості і незорієнтованості в мистецькому матеріалі до зростання впевненості й самостійної творчо-пошукової активності.

Ключові слова: вчителі мистецтва, просвітницький мистецький проєкт, україноцентризм, українські митці, художня комунікація.

© Оксана Комаровська, 2024

Вступ. Немає сумнівів у тому, що мистецтво завжди було пов'язане з історико-політичними, суспільними процесами, мобільним реагуванням на всі тенденції і зміни в їхньому перебігу. Історичний поступ українського мистецтва є драматичний, часом сповнений трагічних подій і фактів, що віддзеркалює історію нашої держави в її багатовіковому виборюванні своєї незалежності. Цей поступ віддзеркалений у долях багатьох митців та їхніх творах, які значною мірою замовчувалися, приховувалися, знищувалися і лише із здобуттям Україною Незалежності починають повертатися в наш художній простір і ширше – відкривають свою значимість у світовому вимірі: усе активніше починає працювати мистецька дипломатія – через концерти і виставки, дієвість соціальних мереж, особисті зв'язки митців тощо.

У центрі цієї боротьби стрижнем був і залишається орієнтир україноцентризму, основні ідеї якого розкриваються в сучасних історико-філософських дослідженнях, зокрема Г. Філіпчука (на які спирається і ця стаття). В освіті увага нині все активніше привертається до питань національно-патріотичного становлення особистості (І. Бех, Л. Канішевська, В. Кремень та ін.), стратегій військово-патріотичного виховання та формування оборонної свідомості, актуальність чого неймовірно загострилася під час повномасштабної війни росії проти України.

У державних освітніх стандартах, модельних навчальних програмах з мистецтва різних авторів (О. Гайдамака, О. Івасюк, Л. Кондратова, Л. Масол), іншій навчальній і навчально-методичній літературі з мистецтва, зокрема у виданнях лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти Інституту проблем виховання НАПН України (В. Власова, О. Комаровська, Н. Миропольська, С. Ничкало, І. Руденко, Л. Хлебникова), завжди акцентувався україноцентричний вектор навчання учнівства мистецтва для розв'язання цих нагальних особистісно виховних завдань, що особливо посилювалося після 24 лютого 2022 року.

Перехід освітнього процесу в дистанційний формат спілкування, передусім поширення доступної методичної комунікації вчителів у мережі «Інтернет», дало можливість відстежувати потреби вчительства та труднощі, які їм доводиться долати передусім у пошуках українського мистецького матеріалу, котрим варто замінити вкорінюваний протягом століть у свідомість нашого суспільства російський контент, і більш глобально – просто вводити українцентричний зміст життя у світогляд учнівської молоді. Результати моніторингу, здійснюваного згаданою лабораторією естетичного виховання та мистецької освіти, спонукали реалізувати задум україноцентричного і українознавчого мистецького проєкту та спрямували його саме в просвітницьке річище на допомогу педагогічній спільноті.

Мета та завдання. Мета статті – здійснити рефлексію перебігу пролонгованого мистецького проєкту для вчителів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), започаткованого лабораторією естетичного виховання та мистецької освіти ІПВ НН України, у контексті україноцентричного вектора навчання мистецтва учнів.

Завдання статті – систематизувати змістову динаміку просвітницького мистецького проєкту для вчительства та окреслити результативність його впровадження вчителями мистецтва за опитуванням.

Методами дослідження є перманентне опитування респондентів-слухачів зазначеного циклу вебінарів україноцентричного просвітницького мистецького проєкту;

спостереження за змістом комунікації в професійних спільнотах у соціальних мережах; порівняння результатів, прогнозування.

Результати дослідження. Перша зустріч лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти з учительством після початку повномасштабної війни відбувалася в травні 2022 року і виявилася дуже своєчасною: українські вчителі на той момент украї потребували комунікації. Причому не лише для того, щоб відчути, як і всі українці, людську підтримку, а саме для того, щоб зорієнтуватися в зміні стратегії навчання мистецтва дітей.

Авторкою статті впродовж квітня 2022 року був здійснений експрес-аналіз підручників з мистецтва декількох авторських колективів (не називаємо прізвищ з етичних міркувань), які на той час були підготовлені до друку в різних видавництвах. Зазначимо, що підручники вже пройшли фахову експертизу, отримали гриф, тобто створювалися шановними авторськими колективами задовго до 24 лютого 2022 року, а матеріал для них ретельно відбирався авторами ще триваліший час, як і відбувалася концептуалізація ідеї кожного видання. Тому мета аналізу полягала не в оцінці методичних ідей, фаховості видань, цінність яких очевидна. Важливо було зрозуміти, яку частку російського матеріалу використано та пропонувалося учням для пізнання.

Так, наприклад, з'ясувалося, що в одному з підручників для 5 класу з усіх музичних прикладів українські назви та імена митців становили лише 21 %, а з представлених там закордонних матеріалів 19 % – це твори російських композиторів різних часів (тобто п'ята частина з усіх національних культур, крім української). У підручнику інших авторів з усього музичного матеріалу українських прикладів було зафіксовано близько 40 %, а серед закордонних творів 12 % склали російські назви (знову-таки, серед усіх національних культур). Ще один підручник, також цікавий для учнів і вчителів, українських творів з музичного мистецтва запропонував 58 %, а з представлених закордонних російські назви склали 8 %. Як бачимо, різною мірою, але російський контент використовувався досить упевнено. Дещо привабливішою в усіх проаналізованих підручниках виявилася панорама з прикладами (назвами й авторами) для уроків образотворчого мистецтва, де українського матеріалу більше порівняно з музичним. Особливо показовою така картина вималювалася за рахунок творів народного декоративно-прикладного мистецтва.

Справедливо зазначити, що автори всіх проаналізованих підручників мобільно на початку повномасштабної війни здійснили відповідні заміни, тим паче, що мистецькі приклади добиралися переважно як ілюстрації певних методичних задач і аж ніяк у свідомо пропагандистських цілях. Однак у чинні підручники для інших класів, якими вже користувалися учні і вчителі, оскільки вони були введені в освітній процес у попередні роки,

оперативно й одномоментно внести такі зміни технічно було неможливо. Тому вчителі мистецтва постали перед необхідністю проводити корекцію напрацьованого змісту.

Сформована на той момент загальна «звичка» до використання «зросійщеного» музичного репертуару, переліку творів живопису, хореографічного мистецтва тощо була очевидною. Учителство відчуло нагальність змін, але все ж це накладалося на тло певної незорієнтованості в можливому мистецькому матеріалі, який мав би замінити «звичний». Зрозуміло, що нові пізнавальні межі могло відкрити світове мистецтво, простір якого безмежний, але до певної міри штучно обмежувався. Усе ж на перший план вийшло питання україноцентричності мистецької освіти, «маяком» якої має стати українськість художнього мислення учнівства. Українськість художнього мислення водночас є і точкою відліку для утвердження україноцентричності мистецької освіти, а далі – виховання патріотизму, національної свідомості, утвердження національної ідентичності, прагнення захищати свою культуру, націю, країну. Учителі, розуміючи цей зв'язок, постали перед проблемою того, у який спосіб активізувати україноцентричний вектор навчання мистецтва учнів, де брати репертуар, як говорити з дітьми про українські реалії через мистецтво тощо.

Відтак проєкт «Українське мистецтво у світовому просторі: імена і долі» окреслив за мету допомогти учителям мистецтва знаходити відповідь на такі запитання. Насамперед увага приверталася не стільки до технологій і методик, скільки до власне мистецького матеріалу, що розширюватиме пізнання самих учителів та переакцентуватиме зміст навчання учнів, збагачуючи контент. На основі цього матеріалу і мають «запрацювати» технологічні педагогічні інструменти.

Отже, коротко окреслимо *тематику* проєкту, який реалізується онлайн як цикл просвітницьких вебінарів. Під час кожного з них обов'язково висвітлюються різні грані музичного, образотворчого, мистецтва архітектури, тобто тих мистецтв, котрі складають основні змістові блоки навчання учнів ЗЗСО інтегрованого курсу мистецтва. До цього додаються й аспекти театрального, хореографічного мистецтв, кінематографа, сучасних видовищних практик, музейної справи тощо. Суттєвим є і висвітлення незнайомих широкому загалу сторінок мистецтва української діаспори.

Музичний блок просвітницького проєкту концентрується навколо обговорення тривалих і «живучих» технологій інформаційної війни, які впродовж століть застосовувалися до України: технологія насильницького формування в українців комплексу культурної меншовартості, зокрема нав'язування пріоритетності вивчення російського мистецького матеріалу як першорядно ціннісного та формування ставлення до українського як до другорядного й похідного); технологія «вичавлювання» українськості з українців – фізичне знищення митців (убивства М. Леонтовича, О. Мурашка, багатьох інших), моральні тортури

(знуцання над В. Косенком, О. Кошицем, Б. Лятошинським та ін.), знищення і заборона спадщини, що призводили до багатодесятилітнього забуття (В. Барвінський, П. Сениця, С. Туркевич, С. Борткевич, Ф. Якименко, В. Задерацький та ін.); технологія послідовного зросійщення українців через мистецтво (заборона українського – книг, театральних вистав, виконання творів українською мовою; зокрема через «крадіжки» творів, фактів, імен, спотворення української історії через мистецтво тощо) [3; 5].

Важливо було привернути увагу до дискусійних питань ідентифікації приналежності митців XVIII-XIX ст. до української культури з огляду на привласнення їхньої творчості імперською владою, зокрема через те, що значна кількість українських митців того часу були змушені працювати в культурному ареалі російської імперії, навіть географічно, як, наприклад, генії М. Березовський чи Д. Бортнянський; або ж показовий приклад композитора В. Косенка, народженого в Петербурзі, де й отримав освіту, але чия творчість пов'язана саме з українським мистецтвом та пронизана українською інтонаційністю і світоглядністю; або ж дискусія навколо українського коріння ще одного видатного митця XX ст. І. Стравінського – композитора з козацьким родоводом, народженого під Петербургом, який прожив значну частину життя в еміграції і єдиний музей якого відкритий на Волині [5], творчість котрого пронизана саама російською інтонацією при тому, що він вивчав українські традиції (про свідчать фотофакти).

Найдієвішим засобом протистояння сформульованим технологіям, безумовно, є формування в учнівства *відчуття причетності до суспільних та історичних процесів через мистецтво*. Відтак учительству було запропоновано розглянути конкретні музичні твори різних років, пов'язані з драматичними подіями української історії XX-XXI ст., які ілюструють дію «технологій» і спонукають до їхнього осмислення: трагедія Голодомору, що відображена в музиці Є. Станковича («Панахида за померлими з голоду» 1992), Л. Дичко (хорова поема «Голод-33»), О. Яковчука (симфонія-реквієм «Тридцять третій»), Ю. Ланюка (ораторія «Скорботна мати») та інші; проблеми руйнування національної пам'яті (твори С. Ярунського), трагедія Чорнобиля (Є. Станкович «Чорна елегія», О. Яковчук (симфонія «Біоритми Чорнобиля»); події Майдану і початку війни з росією («Ми Є» Ю. Шевченка, «Майдан-2014» В. Сильвестрова, 7 і 8 симфонії О. Яковчука – «Майдан» і «Нескорені», «Покаянний псалом» М. Скорика, кантата Л. Дичко «Три етюди Зими»). Зрештою, учительство потребувало осмислення творів, які виникли одразу ж після повномасштабної агресії РФ в Україну (музика В. Польової, С. Луньова, О. Шетинського, К. Цепколенко, З. Алмаші, В. Зубицького, О. Безбородька, М. Шалигіна, А. Комлікової, В. Камінського та інших авторів) і продемонстрували силу духу українців поряд із глибоким розумінням

трагедійності ситуації; зрештою, усвідомлення реальної дієвості музичного мистецтва як сильного аргументу культурної дипломатії [3; 4].

Висвітлення різних граней українського образотворчого мистецтва традиційно поєднує творчість окремих митців (наприклад, маловідомих учителям сучасних українських художників С. Рябченка і В. Коршунова) [1], так і більш широкого погляду на культурні феномени. Деякі з них, як, наприклад, трипільська культура [7], є, на перший погляд, знайомими вчителям, але містять чимало нерозгаданих моментів, обговорення яких є важливим для окреслення змісту комунікація вчителя і учнів та усвідомлення власної ідентичності.

Театральний блок просвітницького проєкту був представлений у двох ракурсах – драматичного театру (багатогранність постаті Л. Курбаса, чиє ім'я і творчість тривалий час були під забороною, але який є творцем авангардного українського і ширше – світового театру) та екскурсом в український балетний театр з акцентом на тих іменах і виставах, які доцільно використати в освітньому процесі (балети «Лілея» К. Данькевича, «Лісова пісня» М. Скорульського, два балети «Тіні забутих предків» – В. Кирейка та нашого сучасника І. Небесного, «Княгиня Ольга» та фолькопера-балет «Коли цвіте папороть» Є. Станковича, «Вій» В. Губаренка, «Повернення Баттерфлай» і «Перехрестя» М. Скорика, балети Ю. Шевченка, О. Родіна, «Зимова казка» П. Вірського та І. Іващенко та ін.) [2]. У перспективі – окреслення шедеврів української театральної сценографії, театру ляльок тощо.

Мистецтво української діаспори відкрилося слухачам проєкту прикладами визначних храмових споруд, зведених видатними митцями в різних регіонах світу з поєднанням стильових рис української архітектури та найсучасніших тенденцій. Ця тема важлива з огляду на перспективу відбудови нашої зруйнованої війною країни [6].

Сторінки творчого життя української діаспори в нашому уявленні традиційно пов'язані зі США, Канадою, деякими країнами Європи. Натомість українське вчительство майже не було знайоме з митцями-діаспорянами Австралії. Зустрічі з визначною українкою, художницею та архітекторкою М. Яроцькою стали відкриттям, як і віртуальний екскурс Українським музеєм Мельбурна (віртуальна зустріч із М. Яроцькою, лекція Т. Іонової, волонтеркою Українського музею Мельбурна).

Загалом музейна педагогіка, яка в сучасній освіті стрімко розвивається, особливо останнім часом завдяки цифровізації та віртуалізації музеїв, усе більше привертає увагу вчительства. Упродовж кількох вебінарів слухачі мали можливість дізнатися про розвиток національної музейної справи [10], побувати на деяких тематичних віртуальних екскурсіях українськими музеями – музеєм Володимира Івасюка в Чернівцях (екскурсовод О. Горобієвська), церкві Всіх Святих у Києво-Печерській Лаврі, що поєднала в просторі

імена видатних українців, що жили в різний час, – І. Мазепу, Т. Шевченка, І. Їжакевича (віртуальні музейно-освітні проєкти О. Топилка).

Традицією проєкту став акцент на *краєзнавчому спрямуванні мистецького пізнання*, наприклад, у висвітленні драматичного життєвого шляху композитора В. Задерацького, що був родом з Волині (В. Прокопчук), буковинського композитора, диригента, театрального діяча Б. Крижанівського (І. Дерда), К. Могілевського – художника з Ірпеня, що на Київщині, мистецьких персоналій Хмельниччини та ін. Адже мистецьке краєзнавство, зосереджуючись на пізнанні фактів, імен, творів з різних галузей культури рідного краю, навчає любити Україну, спираючись на те, що близько, до чого дитина відчуває дотичність. Тому цей принцип має стати опорним у вивченні українського мистецтва школярами [8].

Окремим блоком у кожному вебінарі просвітницького проєкту є практичні поради, рекомендації, майстер-класи: щодо організації дистанційної освіти й особливостей онлайн-навчання, використання позитивних моментів «дистанційки» для формування особистості сучасного школяра; найновітніші форми художнього самовираження, що можуть ефективно опрацьовуватися в освітньому процесі, як, наприклад, «тактильна Петриківка» – пальчикова техніка, що сприяє розвитку креативності, майстер-класи за мотивами трипільської культури, що дозволяють учителям пробуджувати в учнів мистецьку емпатію [1] тощо.

Обговорення. Кожна зустріч просвітницького вебінару ретельно готується з урахуванням потреб слухачів у поглибленому висвітленні певного аспекту змісту, що визначається шляхом опитування до початку події під час реєстрації і після події – у зворотному зв'язку. Одним із лакмусів педагогічної результативності проєкту, зокрема, є чіткість уявлень слухачів-учителів мистецтва щодо можливого використання почутого на вебінарі в освітньому процесі. За підсумками чотирьох зустрічей понад 50 % слухачів демонструють усвідомлення того, у якій темі і в якому класі вони можуть та будуть використовувати нові знання. Частина (до 30 %) указує на пріоритетність позаурочної комунікації з учнями різних класів, але не відкидають і можливого застосування на уроках мистецтва, хоча остаточно не визначилися, у який саме спосіб. Решта – поки «не знають, де і коли, але інформація важлива», тож вона «буде в їхній педагогічній скарбниці до певного часу» тощо.

Ще один важливий результат проєкту – позитивна динаміка зростання впевненості вчительства в самостійних пошуках нового українського матеріалу для введення в комунікацію з учнями різного віку. Цікавою є тенденція оцінки вчителями питання національної ідентичності в мистецькій освіті саме як «проблемного» для них: від 63,8 % позначень у червні 2022 року, 44 % – у 2023 році – до 14,6 % у травні 2024, підкреслимо: кількість відповідей респондентів-слухачів вебінарів щодо важливості українцентризму не

зменшилася, проте коментарі педагогів демонструють, по-перше, їхню самостійну пошукову україноспрямовану активність, а спілкування (обмін методичними напрацюваннями) у соціальних мережах (професійних групах) підтверджує розширення світогляду; по-друге, занепокоєння вчительства викликає низка інших, зокрема пов'язаних із війною, психологічних проблем, що потребує окремого висвітлення в іншій статті.

Оскільки відеозаписи вебінарів розміщені на ютуб-каналі Інституту проблем виховання, кількість переглядів, що постійно зростає, підтверджує затребуваність україноцентричної спрямованості освітнього процесу.

Задум вебінару – тривалий просвітницький проєкт, націлений на висвітлення надбань національного спадку України різних часів для його використання в навчанні мистецтва учнів закладів загальної середньої освіти і спеціалізованої мистецької освіти, студентів закладів вищої мистецько-педагогічної освіти. До висвітлення цих надбань, крім співробітників лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти ІПВ НАПН України (О. Комаровська, В. Власова, С. Ничкало), долучаються колеги з різних закладів та установ – музейники (О. Топилко, Київ; О. Горобієвська, Чернівці), мистецтвознавці (Я. Партола, Харків), фахівці з мистецько-педагогічної освіти та науковці-освітяни (І. Дерда, Чернівці; Н. Філіпчук, Київ; В. Прокопчук, Рівне; А. Махмутова, Хмельницький), що важливо для об'єднання педагогів мистецької галузі, а також педагогічної спільноти і діячів мистецтва та мистецтвознавчої науки.

Висновки. Масштабність українського мистецтва усвідомлюється вчительством і відкриває перспективи нових прогностичних аспектів висвітлення імен, фактів, творчих феноменів. Історики і мистецтвознавці знаходять в архівах нові твори та свідчення про забуті постаті, які змушують світ по-іншому поглянути на місце України у світових культурних процесах. Повномасштабна війна спонукає митців до нових творів, які втілюють національну ідею. Тож процес пізнання мистецтва і України через мистецтво безкінечний. Зворотний зв'язок з учителями засвідчує зростання професійної та особистісної потреби такого пізнання. Однак у реаліях жорсткої війни виникає небезпечний ризик формування в українців «відчуття жертви». Як зазначає Г. Філіпчук, «нинішня місія освіти, нової української школи – унеможливити таку трагіку сприйняття українцями світу, таку геноцидну реальність буття. Для цього необхідно сформувати відповідну педагогічну культуру, яка мусить бути присутня скрізь – в освітньому, культурно-мистецькому, науковому, інформаційному середовищах. Культ культури, передовсім національної, необхідно сприймати як методологію сучасної освіти [9, с. 77]. Саме тому розуміння драматичності дії окреслених на початку статті технологій використання мистецтва в його стремлінні катарсичного впливу на особистість потребує від учителів максимального

зосередження на використанні такого впливу задля формування позитивного образу майбутньої України, що є складовою виховання українськості художнього мислення.

Список використаних джерел

1. Власова В. Г. Роль віртуального медіапростору в естетичному вихованні учнівської молоді. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2023 рік*. Івано-Франківськ: НАІР, 2024. Вип. 12. С. 46-49.
2. Комаровська О. Виховання цінностей учнів-танцівників у процесі навчання історії хореографії. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. праць. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України. 2021. Вип. 25. Кн. 1. С. 151-162. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-1-151-162>
3. Комаровська О.А. Музика як актуалізація історії: світоглядні орієнтири підготовки вчителя та учнів. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2024. Вип. 29. С. 11-23. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2024.29.306129>
4. Комаровська О. А. Музика як рефлексія війни: осмислення з учнями реалій сьогодення на уроках мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2022. № 3. С. 16-21. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-3\(105\)-16-21](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-3(105)-16-21)
5. Ничкало С. А. Творчість архітекторів української діаспори: вияв злету національного духу. *Мистецтво та освіта*. 2022. № 3(105). С. 9-15. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-3\(105\)-9-15](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-3(105)-9-15)
6. Ничкало С.А. Трипільська культура в естетичному вихованні школярів. *Мистецтво та освіта*. 2023. № 4(110). С. 23-29. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-4\(110\)-23-29](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-4(110)-23-29)
7. Прокопчук В.І. Мистецьке краєзнавство як науково-педагогічна проблема. *Інноватика у вихованні*. 2019. № 10. С. 226-233. <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i10.189>
8. Філіпчук Г.Г. Українознавчі актуалітети педагогічної культури сучасного вчителя. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2023. Вип. 28. С. 74-89. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2023.28.293167>
9. Філіпчук Н.О. Становлення і розвиток педагогічно-просвітницької діяльності музеїв України (кінець ХІХ – початок ХХІ століття): автореф.... д. п. н., 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, ПООД імені Івана Зязюна НАПН України. 2020. 41 с.

References

1. Vlasova V. H. 2024 Rol virtualnoho mediaprostoru v estetychnomu vykhovanni uchnivskoi molodi [The role of virtual media space in the aesthetic education of schoolchildren]. *Suchasnyi vykhovnyi protses: sutnist ta innovatsiinyi potentsial*, 12, 46-49.
2. Komarovska, O. (2021). Vykhovannia tsinnosteï uchniv-tantsivnykiv u protsesi navchannia istorii khoreohrafii [Education of values of students-dancers in the process of teaching history of choreography]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 25(1), 151-162. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-1-151-162>
3. Komarovska, O. A. (2024). Muzyka yak aktualizatsiia istorii: svitohliadni oriientyry pidhotovky vchytelia ta uchniv [Music as an actualization of history: worldview orientations of teacher and student training]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii*, 29, 11-23. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2024.29.306129>
4. Komarovska, O. A. (2022). Muzyka yak refleksiia viiny: osmyslennia z uchniamy realii sohodennia na urokakh mystetstva [Music as a reflection of war: Understanding today's realities with students at art lessons]. *Mystetstvo ta osvita*, 3, 16-21. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-3\(105\)-16-21](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-3(105)-16-21)
5. Nychkalo, S. A. (2022). Tvorchist arkhitektoriv ukrainskoi diaspory: vyjav zletu natsionalnoho dukhu [Creativity of architects of the Ukrainian diaspora: Manifestation of the rise of the national spirit]. *Mystetstvo ta osvita*, 3(105), 9-15. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-3\(105\)-9-15](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-3(105)-9-15)
6. Nychkalo, S. A. (2023). Trypilska kultura v estetychnomu vykhovanni shkoliariv [Trypillia culture in the aesthetic education of schoolchildren]. *Mystetstvo ta osvita*, 4(110), 23-29. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-4\(110\)-23-29](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-4(110)-23-29)
7. Prokopchuk, V. I. (2019). Mystetske kraieznavstvo yak naukovopedahohichna problema [Artistic local studies as a scientific and educational issue]. *Innovatyka u vykhovanni*, 10, 226-233. <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i10.189>

8. Filipchuk, H. H. (2023). Ukrainoznavchi aktualitety pedahohichnoi kultury suchasnoho vchytelia [Ukrainian studies actualities of the modern teacher's pedagogical culture]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii*, 28, 74-89. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2023.28.293167>

9. Filipchuk, N. O. (2020). *Stanovlennia i rozvytok pedahohichno-prosvitnytskoi diialnosti muzeiv Ukrainy (kinets XIX – pochatok XXI stolittia)* [The formation and development of pedagogical and educational activity of museums of Ukraine] (Dissertation Abstract, Kyiv).

Oksana Komarovska,
Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv

VIRTUAL PROJECT «UKRAINIAN ART IN THE GLOBAL SPACE: NAMES AND FATES»: EXPERIENCE OF COMMUNICATION WITH EDUCATORS

Abstract. *The article highlights the importance of a Ukraine-centered approach of arts education and the formation of a Ukrainian artistic mindset. Practical scientific and methodological achievements in this direction are illustrated through the concept and nationwide implementation of an educational Ukrainian art project with feedback mechanisms. The purpose of the article is to reflect on the progression of a prolonged art project for teachers in general secondary education, aligning with a Ukraine-centered focus on art education for students. The content dynamics of the educational art project for teachers are systematized by types of art within the educational content area (music, visual arts, architecture, theater, etc.), museum pedagogy, and the art of the Ukrainian diaspora across various periods.*

The need for Ukraine-centered communication with educators is emphasized as a means of supporting the assertion of Ukrainian content in artistic communication with students; counteracting anti-Ukrainian information warfare tactics (forced Russification, the imposition of a cultural inferiority complex, “erasing” Ukrainian identity). The article outlines the effectiveness of integrating project materials into art lessons by teachers. It describes the evolution of teachers' attitudes toward the need to change the content strategy of arts education post-February 2022, shifting from confusion and disorientation regarding artistic content to increased confidence and independent creative exploration.

Methods applied include continuous surveys of respondents participating in the cycle of Ukraine-centered educational art webinars, observation of content within professional communities on social media, comparative analysis of results, and forecasting.

Key words: *art teachers, educational art project, Ukraine-centered approach, Ukrainian artists, artistic communication.*

Стаття надійшла до редакції 21.08.2024.
Стаття прийнята до публікації 03.09.2024.